

ENGYENDERWA Z'OBUGABE BW'ABANTU

Omodumo gw'Amajuta Agatakagyegywinwe ogw'omu Mahanga ga Burugwa Eizooba bwa Afirika ogurikumanywa nka East African Crude Oil Pipeline (EACOP) nibeeragaanisa okuta ekitiinisa omu bugabe bw'abantu n'okukuratira ebiragiro byona ebishemereire omu bibarikukora byona kandi n'okuta omu nkora Engyenderwaho z'okukuratira z'Ekitongore ky'Ensi Yoono ezikwatiraine n'Emirimo y'Entaasya hamwe n'Obugabe bw'Abantu, Engyenderwaho z'Ekitongore ky'Ensi Ezirikworeka Enkora

Eine Kukuratirwa Ebitongore omu Nsi Yoono, Engyenderwaho z'Ebitongore Ebirikukorera Hamwe Emirimo aha Eidaara ery'Ensi Yoono, enteerano z'amaani z'Ekitongore eky'Ensi Yoono Ekirikukora aha Nshonga z'Abakozi hamwe n'Engyenderwaho z'Okwekundira ahaby'Okwerinda n'Obugabe bw'Abantu.

Engyenderwaho egi y'obugabe bw'abantu egyendereire kushoboorora okwehayo aha bugabe bw'abantu kw'Omodumo gw'Amajuta ogwa EACOP ahabw'okuyamba abantu abarikukwatwaho abari omu ihanga n'abo abari aheeru y'eihanga.

OMUDUMO GW'AMAJUTA OGWA EACOP NITWERAGAANISA OMUMIRIMO YAITU YOONA OKUKORA EBI:

- Okuta ekitiinisa omu bugabe bw'abantu omu kukora emirimo yaitu.
- Okwetegyereza kurungi n'obwegyendesereza obugabe bw'abantu oburiho turikozesa enkora ey'okureeba ni bintu ki ebirikubaasa kurugamu akabi, okupima, okushwijuma, okukora, okukuratirira n'okugaaniira aha kabi aha bugabe bw'abantu n'ebirikubaasa kuruga omu mirimo ekwatiraine n'Omodumo gw'Amajuta ogwa EACOP, otwariiremu n'okufa aha bugabe bw'abantu abataine maani hamwe n'abantu abarikutwarwa kuba baribo baabandize kutuura omu kicweka kurugiirira aha ngyenderwaho z'ensi yoono, abo nibo; Maasai, Akie, Barbaig na Taturu.
- Okufayo aha buhangwa bw'abantu n'okushagika munonga okujweyerwa, okwejumba n'okutunguura abakazi omu k u k o r a emirimo yaitu.
- Okurekaho enkoragana nungi ahagati y'abantu abarikukwatwaho otwariramu okugabana amakuru, enkora y'okwebuuzanaho enungi kandi ey'amakuru n'okuhanuura n'abo abarikukwatwaho abarikubaasa kuhayo enshonga zaabo bataine kutiina kwona.
- Okwenyigira omu kuanuura aha nshonga yoono omu m u r i n g o ogwikirizibwe omu ntwaza z'eby'obuhangwa bw'ekicweka ezihikire, kirikukorerwa omu bwire n'okuta ekitiinisa omu bantu b'ekicweka abateganisiibwe emirimo yaitu kandi n'okuhandiika enshonga n'ebigambo by'abantu abarikukwatwaho kyaba nikyetaagisa.
- Okutaho oburyo bw'okumaraho enshonga z'abantu abakwasirweho abateganisiibwe kurabira omu kuta omu nkora enkora z'okumaraho enshonga erikwegamira enkora y'Ekitongore ky'Ensi yoono Erikworeka Enkora Eine Kukuratirwa Ebitongore omu Nsi Yoono.
- Okureeba ngu embeera z'okukoreramu aha murimo n'okushashura, abakozi b'omodumo gw'amajuta ogwa EACOP nibirinda ekitiinisa eky'omuntu kandi n'ebitongore ebitupataniisize kutukorera emirimo nainga kutuguza ebintu byokukozesa bikora ekintu nikyoko kimu. Eki nikitwarirwamu okutaho omwanya gw'okukoreramu omurungi kandi ogutarimu akabi aha bakozi okutahikwaho obuzibu bwa za butandu, obuhuta n'endwara ezirikuruga aha murimo.
- Ebi tutaikirizibwe kukora: - Kushoorora omuntu kurugiirira aha burugo, obuhangwa, obukuru, obumuga, enyeetwara omu by'obuhangwa yaaba omushaija nainga omukazi.
  - Omuringo gwona gw'okunyangarazibwa
  - Okuhariiriza omuntu kukora nainga kumukozesa aha mpaka
- Okukozesa abaana bato
- Okuta ekitiinisa omu bugabe bw'omuntu bw'okugamba a h a nshonga, okwegambaho, okutunga amakuru, okukoragana n'abantu abandi, okuramuza aha kintu muri hamwe, obugabe bw'okuteekateeka, okureeba enshonga nk'oku orikwenda n'ediini.
- Okumanya omurimo omukuru gw'abantu/ebitongore ebirikurwanirira obugabe bw'abantu (nk'oku gushoboirwe omu Kurangirira kw'Ekitongore ky'Ensi Yoono eky'Ebitongore Ebirikurwanirira Obugabe bw'Abantu okwa 1998) omu kutwara omumaisho n'okurwanirira obugabe bw'abantu. Titurikwikiriza ebikorwa byona ebirikutiinisa, okutiinatiinisa, okubuza omuntu obusingye, nainga okunyangaraza omuntu ahari abo abarikushemererwa omu bugabe bw'abantu bw'okugamba aha nshonga, okuhakanisa nainga okwejumba omu ruteerane ebeine akakwate na bizinesi nainga n'emirimo yaitu ei turikukora. Nitutwara nk'ekintu kikuru munonga enshonga y'okuhoora enzigu yoono yaareetwa.
- Okushagika enshonga z'okwekundira ahaby'okwerinda n'obugabe bw'abantu omu bwire obu turikuba nituhanuura n'abaserikare ba gavumenti boona kandi tuzite omu nkora twaba nitukozesa abaserikare b'ebitongore ebitari bya gavumenti.
- Okumanyisa gavumenti ei turikukoreramu n'abandi abarikukwatwaho oku tweraganiisize okuta ekitiinisa omu bugabe bw'abantu. Ahari obutaikirizana ahaagati y'ebirikushabwa omu biragiro hamwe n'engyenderwaho egi y'obugabe bw'abantu, aho nitukuratira engyenderwaho z'obugabe bw'abantu eziteirweho ah'eidaara ery'ensi yoono turikukikora omu muringo gwona ogurikubaasika omumbeera zoono.
- Okuta omu nkora engyenderwaho egi neeshwijuma akakiiko akeehiireyo kamaririire n'okugarurwa busya kurugiirira aha kweragaanisa kwaitu okw'okugyends omumsisho nitwongyera aha mutindo. Engyenderwaho egi neekwata aha bakozi boona b'omodumo gw'amajuta ogwa EACOP. Nitutamu omuhimbo ebitongore ebirukukoragana nabyo hamwe n'ebyo ebitukwasize emirimo, okwetwara omu muringo aguteirweho omu ngyenderwaho egi. Nitwenyigira omu kushagika okumanyisa aha bugabe bw'abantu n'okubutamu ekitiinisa n'abantu n'ebitongore ebirukukoragana nabyo omu kukora emirimo, otwariiremu n'okwenyigira n'okukozesa enkora y'ebiragiro n'okupatana emirimo, hamwe n'okushagika enkora y'ebitongore ebirukukwatwaho kyaba nikyetaagisa.

Engyenderwaho egi neekwata aha bakozi boona b'omodumo gw'amajuta ogwa EACOP. Nitutamu omuhimbo ebitongore ebirukukoragana nabyo hamwe n'ebyo ebitukwasize emirimo, okwetwara omu muringo aguteirweho omu ngyenderwaho egi. Nitwenyigira omu kushagika okumanyisa aha bugabe bw'abantu n'okubutamu ekitiinisa n'abantu n'ebitongore ebirukukoragana nabyo omu kukora emirimo, otwariiremu n'okwenyigira n'okukozesa enkora y'ebiragiro n'okupatana emirimo, hamwe n'okushagika enkora y'ebitongore ebirukukwatwaho kyaba nikyetaagisa.